सहकारीमा जोखिम व्यवस्थापन

सिए. बद्रीकुमार गुरागाईं
प्रमुख कार्यकारी अधिकृत
राष्ट्रिय सहकारी बैंक लिमिटेड

छलफलका क्षेत्रहरू

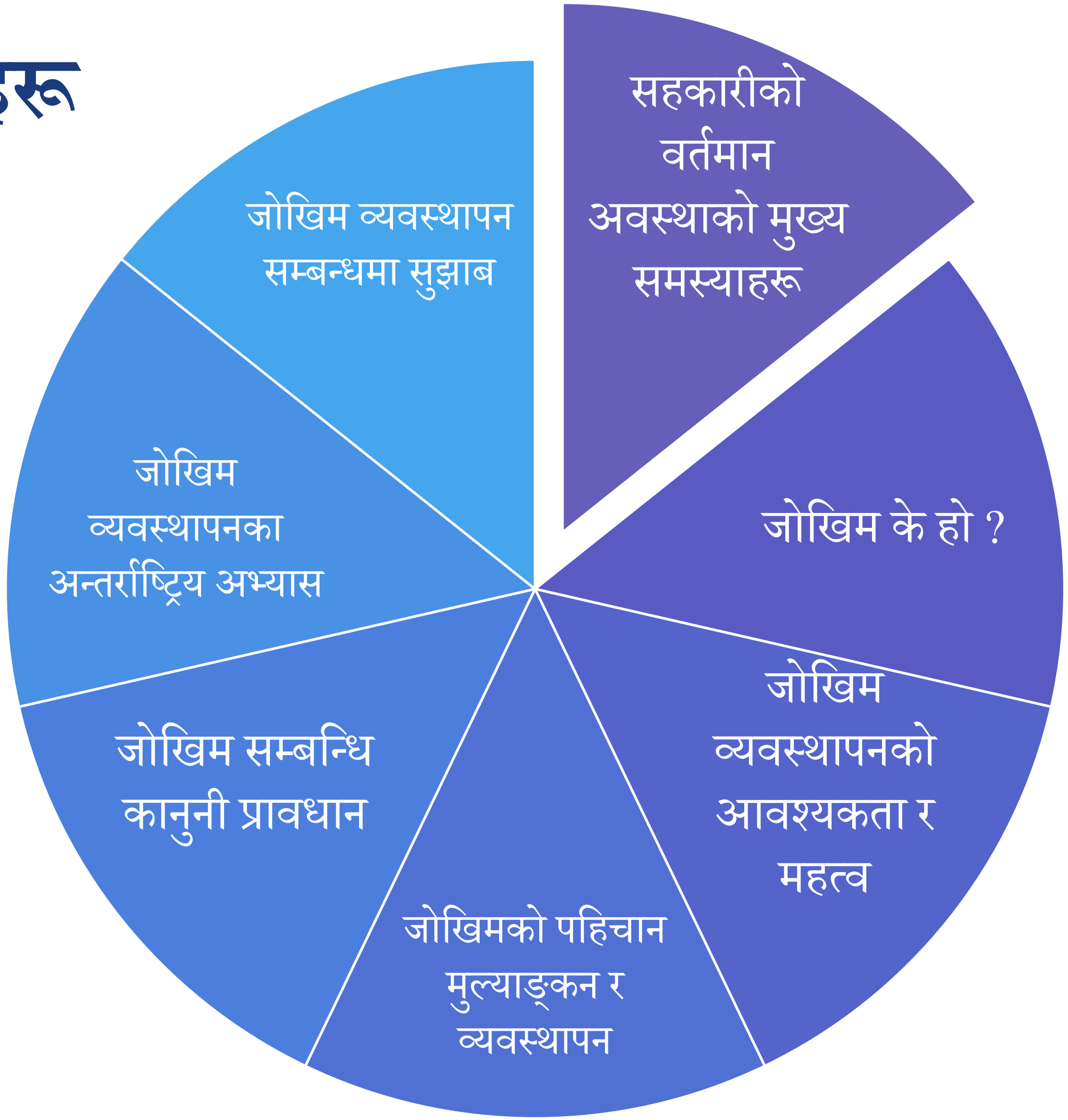

सहकारीको विद्यमान अवस्था

कारक

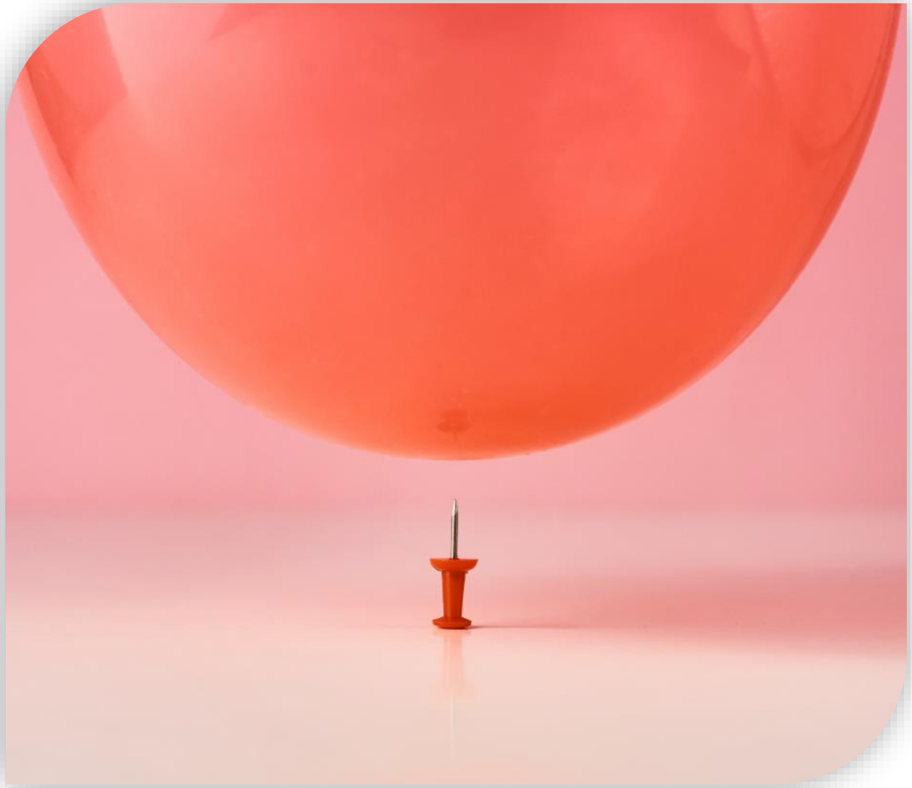

सहकारी संस्था सञ्चालनका क्रममा केहि संघसंस्थाका सञ्चालक तथा व्यवस्थापकहरूले बदनियतपूर्ण तरिकाले श्रोतको दुरूपयोग गरेको, कर्जा एकाग्रता मात्रा अत्यन्त धेरै रहेको, अन्तर सहकारी कारोबारको कारणले गर्दा एक संस्थामा समस्या सृजना हुँदा अर्को संस्थामा समेत त्यसको प्रतक्ष्य असर परेको, नियामक निकायहरूको कमजोर उपस्थितिका कारणले गर्दा सहकारीमा अपारदर्शीता तथा कमजोर बैकिङ् अभ्यास बढेको, कतिपय अवस्थामा सहकारीमा आबध्द सदस्यहरूमा समेत सहकारी सम्बन्धि ज्ञानको अभाव भएको कारणले गर्दा समग्र सहकारी अभियान विश्वासका लागि संङ्घर्ष (Threat of Existence) गरिरहेको महसुस गरिएको छ ।

सहकारीको विद्यमान अवस्था

समस्या

वित्तिय सहकारीका समस्या

- स्रोतको लागत विश्लेषण नहुनु
- वित्तिय जोखिम न्यूनीकरणको संरचनागत व्यवस्था प्रभावकारी नहुनु
- संस्थागत पूँजीको अवस्थामा सुधार नहुनु
- सहकारीको कमजोर संस्थागत संयन्त्र
- कर्जा लगानी नीति, विश्लेषण, सदुपयोगिता र असुली प्रभावकारी नहुनु
- तथ्यांक आवधिक रुपमा सार्बजनिक नगरिनु
- आन्तरिक तथा बाह्य लेखा परीक्षण प्रभावकारी नहुनु
- अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा तथा त्यसबाट प्रभावित भइ गरिने अबिबेकशील निर्णयहरु
- लाभ लागत विश्लेषण गर्ने पदत्तीको विकास तथा प्रयोग नहुनु

साझा समस्या

- राज्यको उपेक्षामा सहकारी
- सहकारीको उद्देश्य र प्रयोगमा देखिएको भिन्नता
- नियमनकारी निकायको अप्रभावकारीता
- सुशासनको अभाव
- दक्ष जनशक्तिको अभाव
- सामुहिक भावनाको कमी

बचत तथा ऋण बाहेकका सहकारी

- सहकारी उत्पादनक्षेत्रमा जान नचाहनु/नसक्नुका चुनौति तथा समस्या
- मुल्य शृंखलामा आधारित ब्यबसायको विकास नहुनु

जोखिम के हो ?

जोखिम व्यवस्थापन

आवश्यकता र महत्व

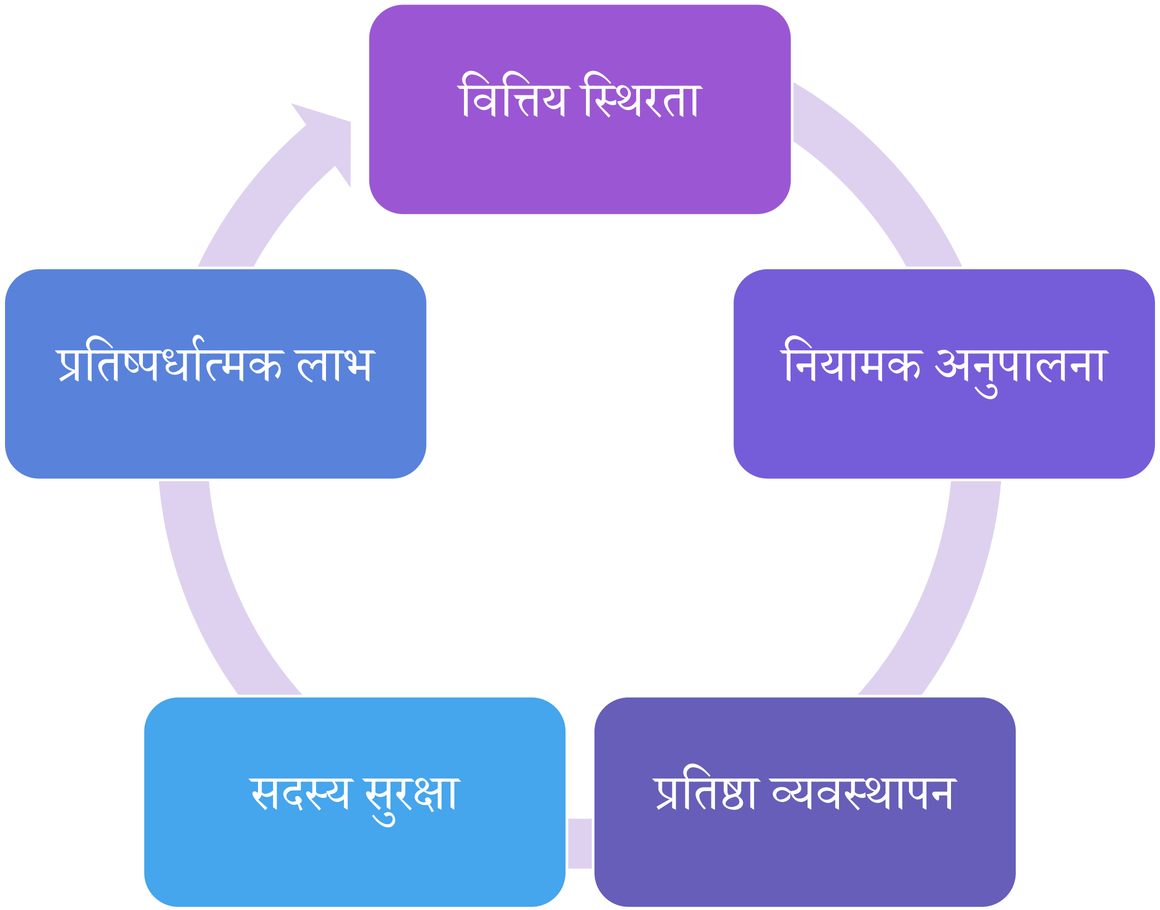

जोखिमको पहिचान, मुल्यांकन र ब्यबस्थापन

जोखिम न्यूनीकरणको लागि पूर्व शर्तहरूको निर्धारण गर्ने

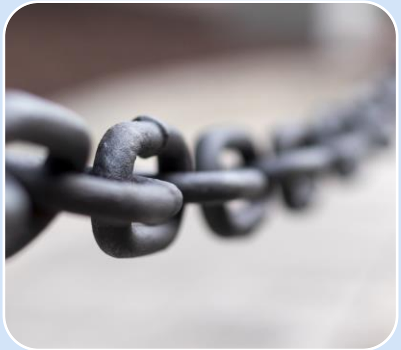

जोखिमको सम्भावनालाई विश्लेषण गरी नियन्त्रण गर्ने

जोखिमका परिणामहरू कम गर्ने

जोखिम स्थानान्तरण गर्ने

जोखिम कायम राख्ने

जोखिमका प्रकार

कर्जा जोखिम

बजार जोखिम

सूचना प्रविधि जोखिम

तरलता जोखिम

सञ्चालन जोखिम

कानुनी अनुपालना जोखिम

प्रतिष्ठा जोखिम

रणनितिक जोखिम

जोखिम व्यवस्थापन

कानुनी प्रावधान

सहकारी ऐन २०७४ र सहकारी नियमावलि २०७५	• आन्तरिक कार्यविधिको व्यवस्था • विवरण खुलासा • कारोबारको लेखा • लेखापरिक्षण सम्बन्धि व्यवस्था • कालो सूचि सम्बन्धि व्यवस्था • कर्जा सूचना केन्द्र तथा असुलि न्याधिकरण • कर्जा सुरक्षण तथा स्थिरीकरण कोष • दण्ड सजायको व्यवस्था
सहकारी संस्थाको लेखापरिक्षण निर्देशिका २०७५	• लामो फारम लेखापरिक्षण प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने
बचत ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको सुपरिबेक्षण, निरीक्षण तथा अनुगमन निर्देशिका २०७७	• जोखिम अवस्थाको वर्गिकरण • पूँजि पर्याप्तताको निर्धारण • शिघ्र सुधारात्मक कारबाहीमा सूचिकरण

जोखिम व्यवस्थापन

कानुनी प्रावधान

नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा जारी निर्देशनका प्रावधानहरू

- जोखिमको वर्गिकरण
- जोखिम व्यवस्थापन कार्यविधि
- विवरण पठाउने
- कर्जा जोखिम न्यूनिकरण प्रावधान
- जोखिम भारित सम्पत्तिको व्यवस्था

जोखिम व्यवस्थापनका अभ्यास

कोरीया

वित्तिय सहकारी संरचना

अनुगमन Financial Service Commission / Financial Supervisory Service / NACUFOK मार्फत हुने

शिघ्र सुधारको कारबाहीको ४ तह

Recommended group

Requested Group

Management Control

Bankruptcy

अनुगमन सूचकको रुपमा संस्थागत पुँजी र CAMEL Rating प्रणालीको प्रयोग गरिने

यदि संस्थागत पुँजी २% भन्दा कम वा CAMEL Rating मा ग्रेड ३ भन्दा कम आएमा शिघ्र सुधारको कारबाही हुने

जोखिम व्यवस्थापनका अभ्यास

क्यानडा

नियामक प्राधिकरण: क्यानाडामा क्रेडिट युनियनहरू प्रान्तीय स्तरमा नियमन हुने गरेका छन्।प्रत्येक प्रान्तको आ-आफ्नै नियामक निकाय हुन्छ र उनीहरु आफ्नो क्षेत्रको सहकारीको नियमन र अनुगमन जिम्मेबार हुन्छन।

निक्षेप बीमा: क्यानाडामा, क्रेडिट युनियनहरू सामान्यतया प्रान्तीय निक्षेप बिमा निकायको सदस्य हुन्छन जसले सदस्यहरुलाई उक्त सहकारी टाट पल्टेमा एक निश्चित रकम सम्मको बचत फिर्ता प्रदान गर्दछन।

प्रादेशिक ऋण संघ ऐन: प्रत्येक प्रान्तको आफ्नै क्रेडिट युनियन ऐन छ, जुन त्यो प्रान्त भित्र रहेका क्रेडिट युनियनहरू सञ्चालन गर्ने विशेष नियम र नियमहरू रूपरेखा हो।त्यसै गरी संघीय क्रेडिट युनियन हरु त्यहाको केन्द्रिय बैंक मार्फत समेत अनुगमन र नियमन हुने गर्दछन।

जोखिम व्यवस्थापनका अभ्यास

अष्ट्रेलिया

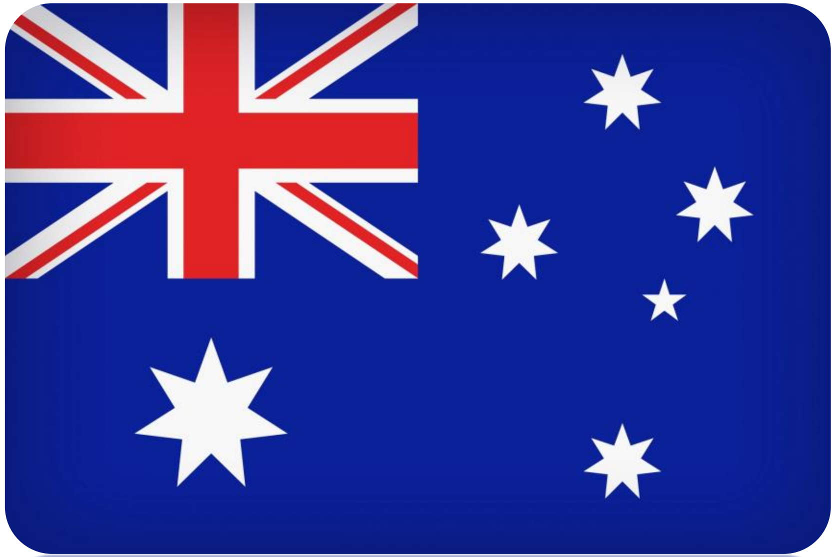

नियामक प्राधिकरण: अष्ट्रेलियामा क्रेडिट युनियनहरू Australian Prudential Regulation Authority (APRA) अष्ट्रेलिया द्वारा नियमन हुने गरेका छन्।APRA बचत परिचालन गर्ने निकायहरुको निरीक्षण र अनुगमनको लागी जिम्मेवार छ र यसले बचत तथा ऋण सहकारीहरुको पनि अनुगमन/निरीक्षण गर्ने गर्दछ र तिनीहरूको सुरक्षा र स्थिरता सुनिश्चित गर्ने गर्दछ।

बिबेकी मापदण्डहरू: APRA ले क्रेडिट युनियनहरूको अनुगमन र नियमन गर्न विवेकपूर्ण मापदण्ड र दिशानिर्देशहरू सेट गर्दछ पालना गर्नुपर्छ।यी मापदण्डहरूले पुँजी पर्याप्तता, तरलता जस्ता क्षेत्रहरूलाई र मुलभूत रुपमा CAMEL Rating प्रबिधिको प्रयोग गरी मापदण्डको विकास र कार्यान्वयन गर्ने गर्दछन।

निक्षेप बीमा: अस्ट्रेलियामा क्रेडिट युनियनहरू बचत बिमा कार्यक्रममा अनुबन्ध रहेका हुन्छन र यस्तो कार्यक्रम लाई Financial Claims Scheme (FCS) भनिन्छ।यस्तो योजना अन्तर्गत एक निश्चित सीमा सम्म निक्षेप बीमा प्रदान गर्दछ वित्तीय संस्थाको असफलताको अवस्थामा बचतकर्तालाई सुरक्षा प्रदान गर्दछ

जोखिम ब्यबस्थापनको ढाँचा

सुझाब

नेपाल राष्ट्र बैंक वा प्रभावकारी दोश्रो तहको नियामक निकाय मार्फत नियमन/अनुगमन

सानो कारोबार र बचत परिचालन गर्ने सहकारीको हकमा भने प्रदेश/स्थानीय तह वा संघ मार्फत

विबेकी मापदण्डको विकास

न्युनतम पुंजी एबम पुँजी पर्याप्तता अनुपात	एकल सदस्य कर्जा लगानी सिमा	कर्जा जोखिम कोष	कर्जा सदुपयोगिता	कर्मचारीको अनिबार्य क्षमता अभिवृद्धि	वित्तिय अवस्थाको नियमित प्रकाशन	बचत तथा ऋण सुरक्षण कोषको प्रबन्ध	कर्जा सूचनाको प्रबन्ध	प्रभाबकारी नियमन/अनुगमन

जोखिम ब्यबस्थापन

जिम्मेवारी

नेपाल सरकार

स्थायी प्रकृतिको कारोबारको आधारमा अनुगमन/नियमन गर्ने संरचनाको प्रबन्ध

जोखिममा आधारित नियमन/अनुगमन प्रणाली

बिबेकी मापदण्डहरुको बिकास

बचत तथा ऋणको सुरक्षण सम्बन्धि प्रबन्ध

पारदर्शी वित्तिय अवस्थाको नियमित प्रकाशन

सहकारी अभियान

सहकारी संस्थाको जोखिम व्यवस्थापन ढाँचा

संस्थागत जोखिम तत्वहरूको लागि नियमित प्रक्रियाहरूको मूल्याङ्कन र समीक्षा गर्ने संयन्त्र विकास

जवाफदेहिताको विकास

व्यवस्थापन सूचना प्रणालिको विकास

जोखिम ब्यबस्थापन रणनीतिको बिकास

जोखिम बहन गर्ने स्वीकार्यताको निर्धारण

लेखा सुपरिबेक्षण समिती

अब के गर्ने ?

लेखा सुपरिबेक्षण समितिको क्षमता अभिवृद्धि

बैठकमा सहकारीको कारोबारको आधारमा जोखिम ब्यबस्थापन रणनीति रहे/नरहेको परिक्षण

जोखिम पहिचान, मुल्याकन र न्यूनीकरणका उपायको परिक्षण

कर्जा एकाग्रताता, कर्जा सदुपयोगिता, LLP, कर्जा असुली सम्बन्धि कार्यको अवस्थाको परिक्षण

वित्तिय, सन्चालन, रणनीतिक, कानुनी अनुपलाना सम्बन्धि जोखिमको परिक्षण

संस्थाको सम्पति/दायित्वको नियमित सम्परीक्षण

संस्थागत पूँजीको नियमित चेक/जाँच

स्वार्थको द्वन्दबाट हुने निर्णय र यसको असरको बारेमा बिबेचना

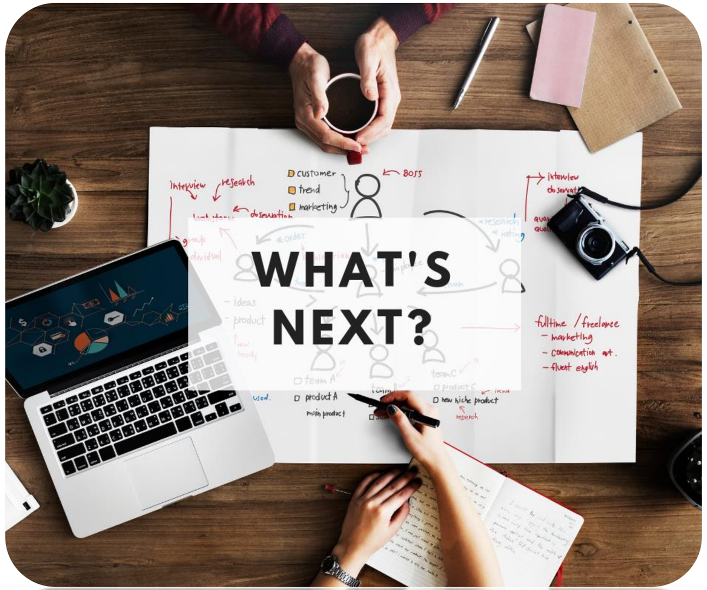

धन्यवाद